

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

**Кафедра економічної кібернетики, бізнес-економіки
та інформаційних систем**

**М.Є.Рогоза, В.І. Перебийніс, Ж.А.Кононенко,
І.Г.Миколенко, Т.І.Яковенко**

ПРОГРАМА ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ

**студентів спеціальності 051 Економіка
освітня програма «Бізнес-економіка»
ступеня бакалавра**

**ПОЛТАВА
2022**

Автори: Рогоза М.Є., завідувач кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», д.е.н., професор;
Перебийніс В.І., професор кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», д.е.н., професор;
Кононенко Ж.А., доцент кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», к.е.н., доцент;
Миколенко І.Г., доцент кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», д.е.н., доцент;
Яковенко Т.І., доцент кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», к.е.н.

Рецензенти: Махмудов Х.З., завідувач кафедри підприємництва і права Полтавської державної аграрної академії, д.е.н., професор;
Чайка І.П., доцент кафедри менеджменту ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», к.е.н., доцент.

Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем 6 вересня 2022 р., протокол № 1

Рогоза М.Є., Перебийніс В.І., Кононенко Ж.А., Миколенко І.Г., Яковенко Т.І.
Програма державної атестації студентів спеціальності 051 Економіка освіти програма «Бізнес-економіка» ступеня бакалавра. – Полтава: ПУЕТ, 2022. – 38 с.

Відповідальні за зміст навчально-методичного видання автори, рецензенти та завідувач економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем кафедри *Рогоза М.Є.*

Повне чи часткове відтворення, тиражування, передрук та розповсюдження даного видання без дозволу ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» **ЗАБОРОНЕНО**

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Програма комплексного державного іспиту за фахом.....	5
Перелік питань, які виносяться на комплексний державний іспит за фахом	25
Критерії оцінювання.....	32
Список рекомендованих інформаційних джерел.....	35

ВСТУП

Підготовка висококваліфікованих економістів для суб'єктів господарювання відбувається за умови розвитку конкурентного середовища в Україні, глобалізації світового господарства, інтеграції нашої держави у світовий економічний простір.

Державна атестація є підсумковою формою перевірки студентів й оцінки їх теоретичної та практичної підготовки.

Відповідно до навчального плану спеціальності 051 Економіка освітньої програми «Бізнес-економіка» ступеня бакалавра державна атестація студентів передбачає комплексний державний іспит за фахом.

Метою комплексного державного іспиту за фахом є встановлення фактичної відповідності рівня освітньо-професійної підготовки випускників вимогам освітньо-професійної програми.

Зокрема, завданням комплексного державного іспиту є виявлення у випускників спеціальних знань і практичних навичок із комплексу дисциплін циклу професійної підготовки:

- 1) «Бізнес-економіка»;
- 2) «Бізнес-аналіз діяльності підприємства»;
- 3) «Економетрика»;
- 4) «Планування та контроль на підприємстві»;
- 5) «Стратегія підприємства».

Комплексний державний іспит складається студентами відповідно затвердженого календарного плану та згідно наказу по університету.

До складання іспиту допускаються студенти, які в повному обсязі виконали вимоги навчального плану.

Державну атестацію випускників здійснює Екзаменаційна комісія вищого закладу освіти.

ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ ЗА ФАХОМ

Навчальна дисципліна «Бізнес-економіка»

Тема 1. Бізнес-економіка: сутність та основні поняття

Бізнес-економіка в системі управління соціально-економічними системами. Управління в живій природі (управління погодою, врожаєм), у неживій природі (управління технічними системами), у суспільстві (управління соціально-економічними системами). Економічна теорія (політична економія, макроекономіка, мікроекономіка) як теоретична база бізнес-економіки.

Основні питання бізнес-економіки: персонал як головний фактор виробництва; капітал суб'єкта господарювання; інвестиції; витрати на виробництво та реалізацію продукції, собівартість; фінансово-економічні результати діяльності суб'єкта господарювання.

Ключові поняття бізнес-економіки: господарська діяльність, підприємництво (бізнес), комерція, суб'єкти господарювання (господарські організації, громадяни України, іноземці та особи без громадянства), суб'єкти малого, середнього або великого підприємництва.

Методи дослідження бізнес-економіки: економіко-статистичний, монографічний, розрахунково-конструктивний, балансовий, нормативний, економіко-математичний, експериментальний, абстрактно-логічний.

Тема 2. Суб'єкти господарювання в системі національної економіки

Підприємства (види та організаційні форми): приватне підприємство, підприємство колективної власності; комунальне підприємство; державне підприємство; підприємство, засноване на змішаній формі власності; спільне комунальне підприємство; підприємство з іноземними інвестиціями; іноземне підприємство; унітарне підприємство; корпоративне підприємство (кооперативні підприємства, підприємства, що створюються у формі господарського товариства).

Господарські товариства: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства.

Колективні та приватні підприємства. Кооперативи: виробничі, обслуговуючі, споживчі (споживчі товариства), сільськогосподарські. Підприємства громадських та релігійних організацій. Приватні підприємства, фермерські господарства.

Громадянин у сфері господарювання. Права та обов'язки громадянина-підприємця. Кредитні спілки. Благодійні організації (благодійні фонди, благодійні товариства, благодійні установи тощо). Особисті селянські господарства.

Тема 3. Інфраструктурне забезпечення діяльності суб'єктів господарювання

Інфраструктура ринку. Види інфраструктури: виробнича інфраструктура, соціальна інфраструктура. Інфраструктурні галузі господарства (транспорт, зв'язок, освіта, охорона здоров'я та ін.). Види інфраструктури ринку: інфраструктура товарного ринку, інфраструктура фінансового ринку, інфраструктура ринку праці. Посередники.

Закупівлі матеріальних ресурсів. Управління закупівлями. Прийняття рішення "зробити або купити". Вибір постачальника. Економічний розмір замовлення. Система постачання "точно вчасно".

Складське господарство та управління запасами. Склади: функції та класифікація. Складські процеси. Матеріальні запаси, їх класифікація. Системи управління запасами: система з фіксованим розміром замовлення, система з фіксованою періодичністю замовлення, система із заданою періодичністю поповнення запасів до встановленого рівня, система "мінімум-максимум", система оперативного управління. Аналіз ABC-XYZ в управлінні запасами.

Збут (розподіл) продукції. Канали розподілу. Розподільча мережа. Функції посередників в каналах розподілу. Типи розподілу. Розподільчий центр (склад). Стратегії розташування розподільчих складів. Види товаропровідних мереж. Методи вибору варіантів розміщення розподільчих центрів.

Тема 4. Персонал

Сутність поняття „персонал”. Персонал, його види. Категорії персоналу: керівники, службовці, робітники. Промислово-виробничий та непромисловий персонал. Поділ персоналу за професіями, спеціальностями та рівнем кваліфікації.

Ефективність праці. Показники ефективності праці: продуктивність праці, трудомісткість. Методи вимірювання продуктивності праці: натуральний метод, трудовий метод, вартісний метод, метод умовних одиниць. Види трудомісткості: нормативна, фактична.

Напрями підвищення ефективності роботи персоналу. Фактори зростання ефективності праці: техніко-технологічні фактори; трудові фактори; наукові фактори; інформаційні фактори; природні фактори; організаційні фактори; техніко-економічні фактори; фактори власності; управлінські фактори; структурні фактори; організаційно-економічні фактори.

Тема 5. Капітал, основні та оборотні засоби

Поняття «капітал», «основний капітал», «основні фонди», «основні засоби». Фактори виробництва: праця, капітал, природні ресурси.

Капітал та його види. Структура капіталу. Власний капітал: статутний капітал, пайовий капітал, додатковий вкладений капітал, інший додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал, вилучений капітал.

Основні засоби: поняття, класифікація. Активи. Об'єкт основних засобів. Первісна, справедлива та переоцінена вартість.

Амортизація основних засобів. Знос основних засобів. Вартість, яка амортизується. Об'єкт амортизації. Строк корисного використання (експлуатації). Методи нарахування амортизації основних засобів: прямолінійний метод, метод зменшення залишкової вартості, метод прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний метод, виробничий метод.

Оборотні засоби. Обіговий капітал. Обігові кошти. Обігові фонди (фонди обігу). Оборотні активи,

Тема 6. Інвестиції та інвестиційна діяльність

Поняття і класифікація інвестицій. Реальні та фінансові інвестиції. Прямі і непрямі інвестиції. Короткострокові та довгострокові інвестиції. Інвестиції приватні (акціонерні), державні, іноземні та спільні. Внутрішньодержавні та закордонні інвестиції.

Інвестиційна діяльність. Інвестиційний цикл. Етапи інвестиційної діяльності. Об'єкти інвестиційної діяльності. Суб'єкти (інвестори і учасники) інвестиційної діяльності. Корпоративні, інституційні та індивідуальні інвестори. Права та обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності. Ризики інвестиційної діяльності.

Інвестиційні проекти. Державний інвестиційний проект. Державна підтримка для реалізації інвестиційних проектів. Державне та місцеве інвестування.

Державне регулювання інвестиційної діяльності. Державна експертиза інвестиційних проектів.

Фінансові інвестиції. Прямі та непрямі портфельні фінансові інвестиції. Капітальна інвестиція. Типи фінансових інвестицій: власні інвестиції, інвестиції в кредит (інвестиційний кредит), готівкові еквіваленти (фонди грошового ринку).

Тема 7. Витрати на виробництво та реалізацію продукції

Собівартість продукції (робіт, послуг). Виробнича собівартість продукції (робіт, послуг). Витрати, пов'язані з операційною діяльністю.

Класифікація витрат на виробництво. Прямі та непрямі витрати. Змінні та постійні загальновиробничі витрати. Основні та накладні витрати. Продуктивні та непродуктивні витрати. Виробничі та невиробничі витрати.

Кошторис витрат. Елементи собівартості. Кошторис витрат на виробництво. Повна собівартість. Загальновиробничі, загальногосподарські та комерційні витрати. Локальні кошториси.

Калькуляція собівартості. Методи калькуляції: простий, нормативний, позамовний. Види калькуляції: масові (періодичні); індивідуальні; проміжні; попередні (директивні): стандартні (нормативні); кошторисні; планові; звітні; галузеві; повні; виробничі; внутрішньогосподарські; змінних витрат; технологічні; загальні; параметричні; за центрами витрат.

Тема 8. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства

Дохід підприємства. Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Роялті. Проценти. Фінансові доходи. Дивіденди. Дохід, який виникає в результаті використання активів підприємства іншими сторонами.

Прибуток підприємства. Економічна роль прибутку. Функції прибутку. Види прибутку: загальний прибуток, прибуток від операційної діяльності, валовий прибуток. Напрями розподілу прибутку підприємства. Методи планування прибутку: метод прямого рахунку та аналітичний метод. Норма прибутку.

Бухгалтерський та економічний прибуток. Прибуток від звичайної діяльності та прибуток від надзвичайних подій. Прибуток від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та прибуток від позареалізаційних операцій. Прибуток від операційної діяльності, прибуток від інвестиційної діяльності та прибуток від фінансової діяльності. Маржинальний, валовий та чистий прибуток. Номінальний та реальний прибуток. Нормальний, низький і високий прибуток. Капіталізований і спожитий прибуток. Розподілений і нерозподілений прибуток. Санаційний прибуток. Прибуток на власний капітал. Середній прибуток. Засновницький прибуток. Прибуток на інвестиції. Прибуток страховика. Втрачений прибуток.

Рентабельність. Коефіцієнти рентабельності. Види рентабельності: рентабельність активів, рентабельність продукції, рентабельність основних засобів, рентабельність продаж, рентабельність активів, коефіцієнт базової прибутковості активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність інвестованого капіталу, рентабельність сумарних активів, рентабельність чистих активів, рентабельність націнки, рентабельність загальних витрат, рентабельність виробництва.

Навчальна дисципліна «Бізнес-аналіз діяльності підприємства»

Тема 1. Предмет, об'єкт і завдання бізнес-аналізу

Основні об'єктивні вимоги і умови виникнення, становлення і розвитку бізнес-аналізу. Сутність бізнес-аналізу як особливого виду управлінської діяльності.

Господарська діяльність як предмет бізнес-аналізу. Об'єкти і суб'єкти аналізу. Зміст бізнес-аналізу. Використання в бізнес-аналізі системи показників. Основні категорії бізнес-аналізу.

Завдання, цільове спрямування та пріоритети розвитку бізнес-аналізу.

Місце бізнес-аналізу у системі наук. Економічна теорія як теоретична база бізнес-аналізу. Зв'язок бізнес-аналізу з галузевими, спеціальними та прикладними економічними науками. Бізнес-аналіз у системі планування і прогнозування.

Тема 2. Метод і методичні прийоми бізнес-аналізу

Поняття методу, методики та методології аналізу. Особливості методу бізнес-аналіз.

Класифікація способів і прийомів аналітичного дослідження. Загальнонаукові способи пізнання (спостереження, порівняння, вимірювання, аналіз і синтез, індукція і дедукція, історичний і логічний підхід, абстрагування, моделювання, формалізація, системний і комплексний підходи) та їх застосування в аналізі. Специфічні прийоми бізнес-аналізу (традиційні і економіко-математичні).

Порівняння і його застосування в аналізі. Види порівнянь. Забезпечення порівнянності даних як найважливіша умова порівнянь. Прийом групувань і його аналітичне значення.

Поняття факторів і резервів господарської діяльності та їх класифікація. Види факторного взаємозв'язку між економічними явищами – функціональний (детермінований) і стохастичний (кореляційний). Типи функціональних факторних зв'язків (адитивні, мультиплікативні, кратні, змішані). Залежність вибору прийому факторного аналізу від виду і типу взаємозв'язку.

Елімінування як основа прийомів детермінованого факторного аналізу. Загальна схема прийому ланцюгових підстановок, його переваги і недоліки. Особливості застосування прийому ланцюгових підстановок для різних типів функціональних залежностей. Балансовий метод і сфера його застосування. Індексний метод в економічному аналізі. Прийоми різниць абсолютних і відносних величин. Інтегральний метод виміру ступеня впливу факторів на результативний показник: сутність, умови застосування, переваги і недоліки. ланцюгових підстановок, абсолютних і відносних різниць, индексний метод, інтегральний метод.

Прийом деталізації у факторному аналізі. Основні напрямки деталізації складних економічних явищ.

Прийоми детермінованого моделювання (подовження, розширення, скорочення факторних систем) і їх аналітичне значення.

Економіко-математичні методи, їх класифікація і особливості використання в економічному аналізі. _

Тема 3. Види бізнес-аналіз економічного аналізу

Класифікація видів бізнес-аналізу.

Техніко-економічний та фінансово-економічний аналіз, їх зміст, завдання і основні джерела інформації.

Часові види бізнес-аналізу. Оперативний аналіз: зміст, об'єкти, інформаційна база, особливості проведення. Поточний (ретроспективний) аналіз: зміст, порядок проведення, переваги і недоліки. Стратегічний (перспективний) аналіз і його особливості.

Просторові види бізнес-аналізу.

Внутрішній і зовнішній бізнес-аналіз: їх виконавці, завдання, організація та джерела інформації.

Комплексний порівняльний аналіз: зміст, завдання, вимоги до інформаційної бази та методичні прийоми.

Сутність і завдання функціонально-вартісного аналізу. Принципи організації і етапи проведення функціонально-вартісного аналізу.

Тема 4. Організація та інформаційне забезпечення бізнес-аналізу

Основні принципи раціональної організації бізнес-аналізу (підвищення наукового рівня, систематичність, комплексність, оперативність, дієвість). Обов'язковість виконання аналітичної роботи на всіх рівнях управління.

Основні етапи й послідовність проведення бізнес-аналізу. Залежність організації і змісту аналітичної роботи від рівня управління, структури управлінського апарату і технічного забезпечення управління. Планування аналітичної роботи. Принципи складання програм аналізу. Узагальнення, і оформлення аналітичних розрахунків та письмове оформлення результатів аналізу.

Необхідність інформаційного забезпечення управління, планування і аналізу. Принципи утворення раціональних потоків інформаційного забезпечення виробництва.

Характеристика й класифікація найважливіших видів інформації на підприємстві. Вимоги до якості інформації. Необхідність контролю вірогідності інформації і форми його здійснення. Залежність організації, змісту і термінів проведення бізнес-аналізу від організації процесів реєстрації, збирання і обробки інформації.

Тема 5. Аналіз результатів економічної діяльності суб'єктів господарювання

Значення і завдання аналізу виробництва і реалізації продукції, робіт і послуг. Загальна схема й послідовність проведення аналізу. Система показників продукції та обсягів виробництва. Фактори виробництва продукції. Інформаційна база аналізу.

Аналіз обсягу виробництва продукції в натуральному й вартісному вираженні. Оцінка динаміки обсягу виробництва. Аналіз впливу екстенсивних та інтенсивних факторів на динаміку показників, методика розрахунку їх впливу.

Аналіз асортименту й структури випуску продукції та оцінка впливу змін в асортименті та структурних зрушень на економічні показники роботи підприємства. Аналіз рівномірності і ритмічності виробництва. Аналіз якості продукції, робіт, послуг. Показники якості, сортність і методика її аналізу. Аналіз впливу змін якості на економічні показники роботи підприємства. Аналіз виробничого браку підприємства. Оцінка резервів збільшення випуску продукції.

Оцінка виконання плану по реалізації з урахуванням виконання договірних зобов'язань. Оцінка конкурентоспроможності реалізованої продукції. Побудова балансу реалізованої продукції та розрахунок на його основі впливу факторів на динаміку обсягу реалізації. Уникнення повторного рахунку при оцінці резервів виробництва.

Тема 6. Аналіз ресурсозабезпечення операційної діяльності та ефективності використання ресурсів

Значення, завдання і джерела інформації аналізу трудових ресурсів. Аналіз динаміки чисельності працівників в цілому і за окремими категоріями персоналу, оцінка забезпечення підприємства трудовими ресурсами. Аналіз складу та руху робочої сили. Аналіз використання робочого часу. Методика виявлення втрат робочого часу і оцінки їх впливу на обсяг виробленої продукції і продуктивність праці. Продуктивність праці як показник ефективності використання трудових ресурсів. Аналіз впливу трудових і організаційно-технічних факторів на динаміку продуктивності праці. Зведений підрахунок резервів зростання продуктивності праці і випуску продукції за рахунок кращого використання кадрового потенціалу підприємства. Аналіз витрат на оплату праці та оцінка ефективності використання коштів на оплату праці.

Оцінка показників складу, структури і технічного стану основних засобів. Показники забезпеченості підприємства устаткуванням, виробничими площами та іншими основними фондами. Оцінка динаміки оновлення і модернізації основних фондів, фондоозброєності праці. Аналіз фондівіддачі і факторів її зміни. Аналіз ефективності використання й освоєння виробничих потужностей. Аналіз використання виробничого обладнання. Методика визначення й розрахунку резервів збільшення випуску продукції за рахунок підвищення рівня екстенсивного і інтенсивного використання основних засобів.

Аналіз забезпечення підприємства матеріальними ресурсами. Оцінка потреби підприємства в матеріальних ресурсах і рівня виробничих запасів. Аналіз показників використання матеріальних ресурсів і оцінка динаміки матеріаломісткості продукції. Факторний аналіз питомої і загальної матеріаломісткості продукції. Оцінка впливу матеріаломісткості на показники роботи підприємства.

Тема 7. Аналіз витрат на виробництво і реалізацію продукції

Значення, завдання й система інформаційного забезпечення аналізу витрат виробничої діяльності підприємства. Система показників рівня витрат і собівартості продукції. Загальна схема формування витрат і їх аналізу.

Напрями аналізу витрат на підприємстві за їх елементами та статтями калькуляції, за залежністю від обсягу виробництва і реалізації продукції, за місцями виникнення витрат підприємства, за видами економічної діяльності та іншими ознаками.

Аналіз виконання кошторису витрат виробничої (операційної) діяльності підприємства. Аналіз прямих витрат операційної діяльності. Аналіз накладних витрат операційної діяльності. Аналіз витрат інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. Залежність витрат на виробництво від ефективності використання ресурсів. Узагальнення резервів зменшення собівартості продукції, робіт, послуг.

Тема 8. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

Значення, завдання та інформаційне забезпечення аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. Місце прибутку в системі узагальнюючих вартісних показників, його значення в оцінці та стимулюванні ефективності роботи підприємства.

Порядок формування фінансових результатів діяльності. Вплив окремих груп фінансових результатів на розмір чистого прибутку.

Аналіз динаміки прибутку від операційної діяльності. Факторний аналіз прибутку від операційної діяльності. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу реалізації та прибутку. Аналіз фінансових результатів від інвестиційної та фінансової діяльності. Аналіз розподілу прибутку.

Система показників рентабельності та порівняльний аналіз їх динаміки. Фактори зміни рентабельності та методика розрахунку їх впливу. Застосування прийомів детермінованого моделювання для поглибленого аналізу рентабельності.

Навчальна дисципліна «Економетрика»

Тема 1. Економетричне моделювання як метод наукового пізнання

Предмет, методи і завдання дисципліни. Роль економетричних досліджень в економіці. Економетрична модель, її види. Особливості економетричного моделювання. Етапи економетричного моделювання.

Тема 2. Методи побудови загальної лінійної моделі

Проста лінійна економетрична модель, основні припущення. Суть методу найменших квадратів, система нормальних рівнянь. Властивості оцінок параметрів моделі. Перевірка моделі на адекватність за критеріями Стюдента і Фішера. Коефіцієнт кореляції і детермінації. Прогноз на основі простої лінійної моделі. Множинна лінійна модель, основні припущення. Оцінка параметрів множинної моделі і перевірка її на адекватність. Коефіцієнт множинної кореляції. Прогноз на основі множинної лінійної моделі.

Тема 3. Мультиколінеарність і її вплив на оцінки параметрів моделі

Мультиколінеарність, причини її виникнення. Вплив мультиколінеарності на характеристики множинної лінійної моделі. Методи оцінки ступеня мультиколінеарності. Метод Фаррара – Глобера. Методи виключення мультиколінеарності. Алгоритм виключення зайвих факторів.

Тема 4. Узагальнений метод найменших квадратів

Поняття гомоскедастичності і гетероскедастичності. Критерії перевірки гетероскедастичності. Властивості оцінок параметрів моделі у випадку гетероскедастичності.

Теорема Ейткена. Узагальнений метод найменших квадратів. Властивості оцінок параметрів моделі, отриманих на основі УМНК.

Тема 5. Побудова моделі з автокорельованими залишками

Автокореляція залишків. Наслідки автокореляції при побудові економетричних моделей. Методи перевірки автокореляції залишків. Критерій Дарбіна – Уотсона. Критерій Неймана. Циклічний і нециклічний коефіцієнт кореляції. Методи оцінки параметрів з відомим і невідомим коефіцієнтом автокореляції, процедура Кохрейна – Оркатта, процедура Хилдрета-Лу, процедура Дарбіна.

Тема 6. Емпіричні методи кількісного аналізу на основі статистичних рівнянь

Нелінійні однофакторні економетричні моделі, їх властивості. Методи оцінки параметрів нелінійних моделей. Приклади лінеаризації. Виробнича функція Кобба – Дугласа, її властивості й оцінка параметрів. Характеристики виробничої функції (середня і гранична продуктивність ресурсу, еластичність

випуску продукції за витратами ресурсів, ізокванти і взаємозамінність ресурсів, ізокліналь).

Тема 7. Економетричні моделі динаміки

Види економетричних моделей динаміки. Тренд, види трендів. Перевірка часового ряду на наявність тренда. Методи згладжування часових рядів. Моделі декомпозиції часового ряду. Авторегресійні моделі і моделі ковзного середнього, моделі Бокса – Дженкінса. Ідентифікація й оцінка параметрів. Корелограма. Застосування теорії спектрального і гармонійного аналізу для вивчення періодичних часових рядів.

Тема 8. Моделі розподіленого лага

Причини, що визначають лагові ефекти в економетричних моделях. Статистична складність оцінки параметрів з обліком лагових ефектів. Метод Ширлі Алмон. Метод Джонстона. Метод Койка.

Тема 9. Економетричні моделі на основі системи структурних рівнянь

Особливості систем одночасних рівнянь. Види систем одночасних рівнянь. Структурна і приведена форма моделі. Проблема ідентифікації структурних моделей. Методи оцінки параметрів структурних рівнянь

Навчальна дисципліна «Планування та контроль на підприємстві»

Тема 1. Методологічні основи планування

Принципи планування. Значення дотримання принципів планування для забезпечення ефективної діяльності підприємства. Основні принципи планування: єдності, гнучкості, точності, безперервності, необхідності, участі. Координація та інтеграція у плановій діяльності підприємства.

Типи планування залежно від часової спрямованості основних ідей планування в минуле, сьогодення або майбутнє. Типи планування за класифікацією Р. Акоффа: реактивне, інактивне, преактивне, інтерактивне. Переваги й недоліки окремих типів планування.

Види планів та їх класифікація. Види планів за об'єктами планування. Види планів за тривалістю планового періоду. Види планів за змістом планових рішень.

Тема 2. Сутність та особливості планування на підприємстві

Об'єкт планування на підприємстві. Предмет планування на підприємстві. Обмеження під час здійснення процесу планування. Способи подолання невизначеності ринкового середовища. Необхідність застосування контролю за виконанням планових рішень. Використання контролю для корегування планових показників.

Методи прийняття планових рішень. Сутність основних методів прийняття планових рішень: граничний аналіз, дисконтування, оперативно-

календарне планування, аналіз чутливості, перевірка стійкості. Традиційні методи оперативно-календарне планування: графіки Ганта, плани-графіки з виділенням проміжних етапів робіт.

Методи теорії аналізу кореляцій і регресій, дисперсійного аналізу, що застосовуються у плануванні для встановлення нормативів (трудових, вартісних, матеріальних). Методи теорії масового обслуговування, які використовуються під час планування оптимальних співвідношень між розмірами основного й допоміжного виробництва, а також іншими структурними елементами підприємства. Методи теорії ігор і теорії статистичних рішень, що застосовуються під час прийняття й оптимізації рішень з управління процесами, взаємин із ринком, страхування від стихійних лих, створення сезонних запасів ресурсів. Методи теорії запасів, які використовуються у плануванні для визначення оптимальних партій постачань і рівнів запасів матеріальних ресурсів підприємства. Методи теорії інформації можуть застосовуватися під час розробки технології планування. Дерево пошуку, що показує можливі рішення, які підлягають розгляду. Методи імітації. Метод оцінки й перегляду планів (ПЕРТ): ПЕРТ/час; ПЕРТ/витрати.

Тема 3. Система планів підприємства

Етапи планування діяльності підприємства: прогнозування, стратегічний аналіз, стратегічне планування, середньо- і короткострокове планування, формування бюджету.

Система планів як результат процесу планування на підприємстві. Детерміновані та ймовірнісні системи планування. Особливості систем планування. Наступальні плани. Оборонні плани. Ліквідаційний план. Програми. Проекти.

Організація планової роботи на підприємстві. Схеми планування: зверху вниз, знизу вгору, кругове. Форми та елементи організації планової роботи. Фактори впливу на визначення форми планування, що обумовлені специфікою підприємства; умовами зовнішнього середовища; специфікою самого процесу планування. Основні елементи системи планування: плановий персонал, механізм планування, процес планування; засоби, що забезпечують процес планування. Структура планових органів підприємства. Організація контролю за виконанням планів на підприємстві.

Тема 4. Методика стратегічного планування

Сутність стратегічного планування. Характерні риси та особливості стратегічного планування. Етапи стратегічного планування. Аналіз організаційного середовища. Критичні точки організаційного середовища. Методи оцінки інформації про організаційне середовище: метод «5x5», метод SWOT. Ключові чинники успіху. Етапи стратегічного аналізу. Методи оцінки інформації. Методи стратегічного аналізу. Аналіз динаміки ринку на основі моделі життєвого циклу. Модель «продукт – ринок». Матриця БКГ. Аналіз розриву.

Тема 5. Формування стратегічного плану підприємства

Етапи формування стратегічного плану. Конкурентний аналіз. Етапи конкурентного аналізу. П'ять сил конкуренції за М. Портером: нові конкуренти; товари-замінники; внутрішньогалузева конкуренція і її інтенсивність; сила впливу постачальників; сила впливу покупця. Види конкурентних переваг: цінова характеристика, диференціація, положення на ринку. Загальні конкурентні стратегії за М. Портером.

Технологія планування стратегії: оцінка поточної стратегії; аналіз портфеля продукції; вибір стратегії; оцінка обраної стратегії; розробка стратегічного плану. Загальні стратегії: стратегія стабільності, стратегія росту, стратегія скорочення. Ділова (конкурентна) стратегія. Функціональні стратегії: виробнича стратегія, фінансова стратегія, кадрова стратегія.

Розділи стратегічного плану: корпоративна місія, продукція (послуги); конкуренція; ринки; ресурси; інновації; інвестиції.

Контроль за дотриманням обраного стратегічного напряму. Корегування стратегічного плану відповідно до результатів контролю.

Планування ризику. Алгоритм аналізу та планування ризику. Методи аналізу ризику: аналіз чутливості; перевірка стійкості; аналіз сценаріїв; метод «Монте-Карло», дерево рішень.

Тема 6. Планування і контроль оновлення продукції та організаційно-технічного розвитку

Інвестиційне планування. Причини необхідності інвестицій під час реалізації стратегії підприємства. Фактори активізації інвестиційної діяльності. Планування інвестиційної діяльності. Етапи планування інвестицій. Методи оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів.

Планування інноваційної діяльності. Етапи планування інновацій: пошук та генерація ідей; формулювання і добір проектів. План інновацій. Оцінка доцільності включення у план того чи того заходу. Оцінка ефективності інновацій. Контроль за впровадженням інновацій на підприємстві.

Зведений план інвестицій. Обсяги інвестицій на весь плановий період та за роками реалізації. Структура інвестиційних коштів (за напрямками використання). Джерела фінансування. Дані про грошові потоки. Оцінка економічної ефективності. Чистий приведений ефект (дисконтований дохід) при разовому інвестуванні. Чистий приведений ефект (дисконтований дохід) при інвестуванні протягом декількох років. Термін окупності інвестицій. Рентабельність інвестицій. Внутрішній коефіцієнт окупності інвестицій.

Тема 7. Планування збуту продукції

Сутність планування обсягів збуту. Основні завдання планування збуту: визначення існуючих і перспективних потреб покупців; критична оцінка продукції підприємства; оцінка конкуруючих виробів; прийняття рішення про поповнення номенклатури новими виробами та виключення

старих, вивчення можливостей модернізації виробів, прогнозування можливих обсягів продажу продукції.

Етапи планування обсягу продажу: аналіз ринкового середовища; планування асортименту; оцінка конкурентоспроможності; планування ціни; прогнозування величини продажу. Контроль за збутом продукції.

Аналіз ринкового середовища передбачає: аналіз продажу за попередній період; сегментацію ринку (забезпечення адресності заявок портфеля замовлень); вибір цільового ринку (визначення потенціалу (ємності) сегмента ринку, оцінка досяжності сегмента ринку, аналіз можливості освоєння ринку, визначення можливостей підприємства на ринку (оцінка насиченості ринку здійснюється на основі коефіцієнта насиченості: відношення фактичного обсягу ринку до потреби ринку); прогноз розвитку ринку.

Технологія планування обсягу продажу. Формування портфеля замовлень. Планування структури асортименту. Технологічний процес планування ціни. Методи ціноутворення. Методи планування обсягу продажу: методи експертних оцінок; економіко-статистичні. Методи прямого рахунку.

Тема 8. Планування виробництва продукції та розвитку виробничої інфраструктури

Виробнича програма як ключовий план підприємства. Показники виробничої програми.

Основні етапи планування виробничої програми: аналіз виконання плану виробництва за попередній період; аналіз портфеля замовлень; розрахунок виробничої потужності. Методи розрахунку виробничої потужності: за продуктивністю обладнання; за трудомісткістю виготовлення продукції.

Планування випуску продукції. Вибір видів продукції на основі аналізу портфеля замовлень. Перерахунок асортименту портфеля замовлень на вид продукції, прийнятий за представника. Економічна оцінка проекту плану виробництва.

Виробнича інфраструктура. Основна мета планування цехів виробничої інфраструктури. Особливості планування діяльності підрозділів виробничої інфраструктури. Планування діяльності інструментальних цехів. Планування діяльності ремонтного виробництва. Планування енергозабезпечення підприємства. Планування транспортного обслуговування виробництва.

Тема 9. Планування розвитку персоналу та оплати праці

Плани із праці та персоналу: план із праці; план із чисельності персоналу; план із заробітної плати. Етапи планування праці й персоналу: аналіз виконання плану із праці та персоналу за попередній період; планування продуктивності праці; планування трудомісткості виробничої програми;

розрахунок планового балансу робочого часу одного працюючого; планування чисельності персоналу; планування фонду оплати праці.

Методи планування продуктивності праці: пофакторний; прямого рахунку. Планування потреби в персоналі. Планування чисельності робітників, які зайняті в основному виробництві. Планування чисельності допоміжних робітників. Планування чисельності керівників, спеціалістів, службовців.

Методи визначення планового фонду оплати праці: нормативний метод; прямий тарифний фонд оплати праці. Розрахунок середньої заробітної плати.

Тема 10. Планування матеріально-технічного забезпечення виробництва

Сутність планування матеріально-технічного забезпечення підприємства. Складові плану матеріально-технічного забезпечення: план потреби в матеріально-технічних ресурсах (сировині й матеріалах, паливі й енергії, обладнанні); план закупівель.

Етапи складання плану матеріально-технічного забезпечення підприємства: аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів; планування матеріально-технічного забезпечення на основі уточненої виробничої програми та завдань із впровадження нової техніки, проведення експериментальних робіт, змінення норм витрат матеріалів і виробничих запасів; аналіз ринку сировини й матеріалів, оцінка доцільності придбання ресурсів або виготовлення їх на підприємстві, прийняття рішення про закупівлю; складання балансів матеріально-технічних ресурсів і плану закупівель.

Методи визначення потреби в сировині й матеріалах: метод прямого рахунку за наявності норм витрат; метод прямого рахунку за аналогією; метод прямого рахунку за типовим представником. Планування потреби в паливі й енергії. Планування потреби в обладнанні. Планування закупівлі матеріально-технічних ресурсів: вивчення ринку сировини й матеріалів; розробка плану закупівель.

Аналіз використання середньорічної виробничої потужності у звітному періоді. Планування зміни коефіцієнта використання виробничої потужності. Планування виробничої потужності. Визначення можливого випуску продукції на основі діючих виробничих потужностей.

Тема 11. Планування витрат виробництва

Мета планування витрат (собівартості) підприємства. Розділи плану витрат: розрахунок зниження собівартості продукції за техніко-економічними факторами; планові калькуляції окремих видів продукції (робіт і послуг); кошторис витрат на виробництво; собівартість готової та реалізованої продукції.

Методи планування собівартості продукції: пофакторний, кошторисний, метод калькуляцій, нормативний.

Планова калькуляція собівартості окремих видів. Об'єкти кальку-

лювання: окремі вузли чи деталі, замовлення, окремі сорти продукції. Основа складання планової (нормативної) калькуляції на підприємстві. Плановий кошторис витрат на виробництво продукції.

Тема 12. Оперативно-календарне планування і контроль

Координація та інтеграція під час планування діяльності підрозділів. Визначення залежності плану від типу підрозділу. Виробнича програма підрозділів основного виробництва. Види планування діяльності підрозділів підприємства: техніко-економічне, оперативно-календарне. Поняття планово-облікової одиниці.

Календарне планування: розробка календарно-планових нормативів; складання планів-графіків руху предметів праці в часі та просторі у процесі виробництва; розрахунок завантаження устаткування та площ (об'ємні розрахунки); доведення виробничих завдань на основі планів-графіків до підрозділів, виробничих ділянок і робочих місць. Міжцехове планування. Внутрішньоцехове планування.

Системи оперативно-календарного планування: позамова, покомплектна, подетальна, за тактом випуску виробів, за запасами, за складом чи ринком. Планування способу виготовлення виробів: потоковий, партійний і одиничний.

Порядок доведення планових показників виробничої програми підприємства до його підрозділів.

Контроль за виконанням виробничих завдань у підрозділах, на виробничих ділянках і робочих місцях. Основні методи контролю: порівняння планових і дійсних показників. Види контролю за виконанням плану. Методика корегування виробничої програми підрозділів основного виробництва.

Тема 13. Фінансове планування і контроль

Фінансове планування. Цілі та принципи фінансового планування. Основні завдання фінансового планування: визначення потреби підприємства у фінансових ресурсах, визначення джерела і розмірів власних фінансових ресурсів підприємства; прийняття рішення про необхідність залучення зовнішніх фінансових ресурсів; установлення оптимальних пропорцій розподілу й використання фінансових ресурсів на внутрішньогосподарські потреби, визначення напрямів найбільш раціонального вкладення капіталу в інші підприємства, визначення фінансових відносин із бюджетом, банком, іншими господарюючими суб'єктами; визначення можливості збільшення прибутку за рахунок економного використання коштів.

Вихідні дані для складання фінансового плану.

Складові фінансового плану: баланс доходів і витрат (план грошових потоків, кредитний план, касовий план, платіжний календар). Планування прибутку.

Плановий баланс активів та пасивів. Фінансові показники діяльності

підприємства на плановий період.

Контроль за дотриманням оптимальних пропорцій розподілу й використання фінансових ресурсів. Контроль за балансом доходів і витрат. Корегування фінансового плану відповідно до результатів контролю.

Тема 14. Бізнес-планування

Відмінності бізнес-плану та стратегічного плану. Функції бізнес-плану: зовнішня (ознайомлення зацікавлених ділових людей із сутністю та ефективністю реалізації нової підприємницької ідеї); внутрішня (відпрацювання системи управління реалізацією підприємницького проекту).

Цілі розробки бізнес-плану. Загальна методологія розробки бізнес-плану. Типові розділи: резюме; галузь, підприємство та його продукція; дослідження ринку; маркетинг-план; виробничий план; організаційний план; оцінка ризиків; фінансовий план.

Навчальна дисципліна «Стратегія підприємства»

Тема 1. Стратегія підприємства: поняття, концепції

Підприємство як відкрита система. Поняття стратегії. Визначення стратегії. Походження терміна «стратегія». Авторські визначення стратегії. Етапи розвитку підприємства в межах стратегічної моделі.

Класифікація стратегій. Підходи до опрацювання стратегії. Можливості стратегії. Принципи формування стратегічної моделі. Особливості стратегічних управлінських рішень.

Сутність стратегічних перетворень на підприємстві. Альтернативи інтенсивного зростання підприємства. Інфраструктурне забезпечення опрацювання стратегічної моделі.

Тема 2. Місія та цілі підприємства

Визначення місії підприємства. Образ і кредо. Чинники, що впливають на організаційну (корпоративну) культуру підприємства. Ешрідська модель місії підприємства. Значення місії для підприємства. Основні аспекти, що мають відобразитися в місії підприємства. Положення про місію. Чинники, що впливають на формування місії підприємства.

Цілі підприємства. Класифікація цілей. Чинники, що враховуються під час формування цілей підприємства. Характеристичні риси цілей підприємства. Вимоги до цілей. Встановлення цілей. Особливості відносин між цілями. Конфлікти цілей та можливості їх розв'язання.

Функції цілей. Етапи визначення цілей. Причини невідповідності цілей умовам ринку (за Д. Міллером і М. Старром). Ідентифікація та адаптація цілей. Система цілей («дерево цілей») підприємства. Носії інтересів, що мають вплив на формування цілей підприємства.

Тема 3. Стратегічний контекст підприємства

Прояви можливостей стратегії. Ознаки недостатньо обґрунтованої стратегії. Ключові характеристики стратегії. Індикатори стратегічних досягнень. Напрями аналізу внутрішнього середовища економічної системи. Характерні можливі зміни економічної системи, що можуть бути закладеними у стратегічну модель. Чинники, які впливають на зміну організаційної структури підприємства. Проблеми формування організаційної культури підприємства.

Завдання управління реалізацією стратегії. Навчання персоналу. Альтернативна вартість та критерій Парето-ефективності у формуванні стратегічної моделі.

Опір змінам. Причини виникнення опору змінам. Чинники, що впливають на формування опору змінам. Боротьба з опором змінам.

Тема 4. Оцінювання зовнішнього середовища підприємства

Визначення, характеристика та структура зовнішнього середовища. Чинники, що зумовлюють складність дослідження зовнішнього середовища. Мікросередовище та макросередовище впливу зовнішнього оточення на підприємство.

Характеристика моделей зовнішнього середовища. Етапи проведення аналізу зовнішнього середовища. Схема проведення аналізу зовнішнього середовища.

Методи оцінки та прогнозування зовнішнього середовища. Сканування середовища, основні його напрями. Інструментарій, що використовується для сканування. Моніторинг зовнішнього середовища. Прогнозування зовнішнього середовища.

Тема 5. Аналіз стратегічного потенціалу підприємства

Стратегічний аналіз як основа оцінки стратегічного потенціалу підприємства. Гарвардська модель стратегічного аналізу. Класифікація внутрішньовиробничих резервів підприємства. Принципи діагностики стану підприємства в конкурентному середовищі.

Алгоритм діагностики стану підприємства в конкурентному середовищі. Оцінка маркетингової позиції підприємства. Схема оцінки конкурентних позицій підприємства.

Класифікація складу ресурсів підприємства як економічної системи. Розбіжності між тактичним і стратегічним плануванням. Кроки, які необхідні у плануванні для досягнення стратегічних цілей підприємства.

Тема 6. Стратегії бізнесу

Завдання створення стратегічної бази підприємства. Чинники, що впливають на опрацювання стратегії бізнесу. Правила вибору стратегії за умов ризику за І. Ансоффом.

Характеристика найбільш розповсюджених стратегій бізнесу. Стратегія

обмеженого зростання. Стратегія зростання. Стратегія скорочення. Комбінована стратегія. Портфельна стратегія. Стратегія фокусування. Стратегія диференціації. Стратегія лідерства у зменшенні витрат. Стратегія вузької спеціалізації. Стратегія конкурентних переваг. Пряма інтеграція. Зворотна інтеграція. Горизонтальна інтеграція. Стратегія захоплення ринку. Стратегія розвитку ринку. Стратегія розвитку продукту. Стратегія концентричної диверсифікації. Стратегія конгломеративної диверсифікації. Стратегія горизонтальної диверсифікації. Стратегія створення спільного підприємства – об'єднання з іншою компанією для проведення робіт за спеціальним проектом. Стратегія відторгнення. Стратегія ліквідації.

Визначення стратегії бізнесу (ділової стратегії) за А. А. Томпсоном і А. Дж. Стріклендом. Встановлення та зміцнення довготермінової конкурентоспроможної позиції підприємства на ринку.

Тема 7. Стратегія диверсифікації діяльності підприємства

Поняття і визначення диверсифікації. Форми диверсифікації. Диверсифікація як інструмент використання переваг комбінування, проникнення в нові, найприбутковіші галузі, стабілізації господарської діяльності суб'єктів ринку.

Диверсифікація як організаційно-економічний чинник зростання ефективності виробництва. Диверсифікація як сфера вкладення інвестицій та зменшення ступеня ризику. Збуджувальні мотиви здійснення диверсифікації. Наукові гіпотези диверсифікації. Мотиви для обґрунтування необхідності диверсифікації. Джерела диверсифікаційних процесів.

Стратегія диверсифікації. Реалізація стратегії диверсифікації. Негативні наслідки диверсифікації. Основні чинники, що зумовлюють вибір стратегії диверсифікації. Різновиди стратегій диверсифікації. Аналіз рівня диверсифікації. Метод Р. Румельта. Виміри диверсифікації.

Тема 8. Стратегія зовнішнього розвитку підприємства

Зовнішньоекономічна діяльність як одна з форм господарської діяльності підприємства. Стимули розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Створення спільних підприємств як прояв зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. Цілі створення спільних підприємств. Створення спеціальних економічних зон. Види спеціальних економічних зон. Цілі вивезення капіталу за кордон. Основні переваги іноземного інвестування. Основні чинники, що враховуються в разі виходу підприємства на зовнішній ринок.

Особливості міжнародних ринків. Аспекти, що визначають необхідність стратегій зовнішнього розвитку. Етапи процесу формування стратегії зовнішнього розвитку. Типи стратегій зовнішнього розвитку. Типи конкурентів на міжнародних ринках. Стратегічні альянси (союзи). Притулки прибутку. Критичні ринки.

Тема 9. Корпоративна стратегія підприємства

Сутність корпоративної стратегії підприємства. Основні елементи, що формують корпоративну стратегію. Критерії механізму створення корпоративної стратегії. Агресивність стратегії. Завдання, що вирішуються у процесі опрацювання корпоративної стратегії.

Етапи опрацювання моделі корпоративної стратегії. Джерела інформації для опрацювання моделі корпоративної стратегії. Різновиди корпоративної стратегії. Дії, що застосовуються під час опрацювання корпоративної стратегії диверсифікованого підприємства.

Підходи до опрацювання корпоративної стратегії за М. Портером. Методи, що використовуються під час опрацювання моделі корпоративної стратегії. Теорія ігор, її значення для опрацювання моделі корпоративної стратегії. Рівновага за Нешем.

Тема 10. Матричні методи у формуванні корпоративної стратегії підприємства

Критерії вибору стратегічних рішень. Етапи вибору стратегії. Матриця БКГ, її основні позиції щодо бізнесу. Вплив результатів вивчення бізнесу за матрицею БКГ на вибір стратегії. Багатофакторна матриця (модель) «Мак-Кінзі». Стратегічні альтернативи за матрицею «Мак-Кінзі». Правила вибору стратегічної позиції за матрицею «Мак-Кінзі». Модель 7S групи Мак-Кінзі. Модель Shell/DPM (матриця спрямованої політики). Модель Хофера-Шендела (Hofer/Schendel). Модель ADL/LC. Матриця «товар/ринок». Модель PIMS (Profit Impact of Market Strategies). Чинники привабливості та стратегічного стану бізнесу.

Характерні стратегії підприємства на стадії впровадження та зростання життєвого циклу товару. Основні стратегії підприємства для стадії зростання і зрілості товару. Стратегії підприємства на стадії насичення ринку певним товаром. Стратегії для стадії спаду життєвого циклу товару.

Сценарії, їх роль у формуванні стратегії підприємства. Сукупність методологічних прийомів для опрацювання сценарію. Послідовність опрацювання сценарію. Правила проектування сценаріїв.

Тема 11. Альтернативність у стратегічному виборі

Використання результатів діагностики стану підприємства в конкурентному середовищі. Підвищення обґрунтованості визначення стратегічних альтернатив розвитку підприємства та виявлення можливостей впливу на зовнішнє оточення шляхом використання кількісної оцінки взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем.

Чинники, що обумовлюють складність проведення емпіричних досліджень зв'язку оточуючого середовища та стратегії підприємства.

Методичні підходи щодо формування раціональної основи визначення стратегічних альтернатив розвитку підприємства.

Ранжування стратегічних проблем підприємства.

Утворення портфелів, об'єктивні причини їх існування.
Критерії оцінки обраної стратегії. Корпоративна культура, її складові елементи.

Тема 12. Декомпонування корпоративної стратегії підприємства

Можливості підприємства як економічної системи, аналіз стану її складових елементів.

Декомпонування цілей економічної системи за етапами й елементами діяльності. Системний аналіз, його роль у процесі декомпонування стратегії. Послідовність здійснення декомпонування стратегії підприємства.

Типи програм декомпонування стратегії підприємства. Взаємозв'язок між корпоративною та функціональними стратегіями підприємства. Методи здійснення декомпонування стратегії.

Інтерполятивний характер декомпонування. Інформаційне забезпечення процесу декомпонування.

Контролінг як сучасна концепція управління підприємством. Види контролінгу. Показники для оцінки виконання стратегії підприємства. Корекційні дії за результатами контролінгу.

Тема 13. Загальна характеристика функціональної стратегії

Сутність, економічний зміст, призначення і місце функціональних стратегій. Типи та взаємозв'язок функціональних стратегій.

Стратегія маркетингової діяльності. Стратегія інноваційної діяльності підприємства. Стратегія організації виробництва. Стратегія фінансового забезпечення підприємства. Стратегія екологічної рівноваги. Стратегія соціального розвитку підприємства.

Організація формування функціональних стратегій підприємства. Здійснення контролю за процесами реалізації функціональних стратегій.

Тема 14. Стратегічні аспекти у функціональних сферах діяльності підприємства

Компоненти внутрішнього середовища. Сутність і значення аналізу внутрішнього стану підприємства. Основні показники, що використовуються під час аналізу внутрішнього стану підприємства.

Аналіз організаційної структури підприємства. Аналіз функціональних галузей підприємства.

Методологічні концепції аналізу внутрішнього стану підприємства: етапи життєвого циклу продукції; крива досвіду; ефект від масштабу тощо.

Стратегічний баланс підприємства.

Тема 15. Сучасний стан і перспективи розвитку стратегічного управління в Україні

Сталий розвиток економіки. Концепція сталого розвитку суспільства. Гармонізація взаємодії людини та природи як шлях до створення

екологічного суспільства.

Концепція стратегічного управління, характеристичні риси її застосування. Чинники, що впливають на формування системи стратегічного управління.

Цільовий підхід у стратегічному управлінні. Поняття гармонійного розвитку підприємства.

Основні сучасні напрями стратегічного управління. Основні принципи сучасного стратегічного управління.

Проблеми та переваги стратегічного управління. Функції вищого керівництва під час опрацювання моделі стратегічної поведінки підприємства.

Прогнозування, його функції. Основні методи прогнозування. Зміст стратегічного мислення. Стратегічно орієнтоване підприємство.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЯКІ ВІНОСЯТЬСЯ НА КОМПЛЕКСНИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІСПИТ ЗА ФАХОМ

Навчальна дисципліна «Бізнес-економіка»

1. Бізнес-економіка в системі управління соціально-економічними системами.
2. Ключові поняття бізнес-економіки.
3. Методи дослідження бізнес-економіки.
4. Підприємства: види та організаційні форми.
5. Господарські товариства.
6. Колективні та приватні підприємства.
7. Громадянин у сфері господарювання.
8. Сутність поняття „персонал”.
9. Ефективність праці.
10. Напрямки підвищення ефективності роботи персоналу.
11. Управління продуктивністю праці.
12. Капітал підприємства та його види.
13. Основні фонди: поняття, класифікація.
14. Системи амортизації основних фондів.
15. Види спрацювання основних фондів.
16. Показники стану та використання основних фондів.
17. Оборотні засоби (оборотні фонди, обігові кошти, фонди обігу).
18. Показники ефективності обертання обігових коштів.
19. Поняття та класифікація інвестицій.
20. Економічна оцінка інвестування.
21. Методи зіставлення інвестицій в часі.
22. Собівартість продукції (робіт, послуг).
23. Класифікація витрат на виробництво.
24. Кошторис витрат і калькуляція собівартості.
25. Формування доходу.
26. Прибуток суб'єкта господарювання.

27. Рентабельність як показник ефективності діяльності суб'єкта господарювання.

Навчальна дисципліна «Бізнес-аналіз»

1. Поняття бізнес-аналізу економічного аналізу.
2. Наукові основи бізнес-аналізу. Предмет та об'єкти бізнес-аналізу. Суб'єкти бізнес-аналізу.
3. Мета і завдання бізнес-аналізу. Категорії та принципи бізнес-аналізу.
4. Історія та пріоритетні напрямки розвитку бізнес-аналізу на сучасному етапі управління економікою.
5. Класифікація методів та прийомів бізнес-аналізу.
6. Поняття факторів і резервів господарської діяльності, їх класифікація та основні принципи виявлення.
7. Види факторних залежностей. Типи кінцевих факторних систем.
8. Спосіб елімінування як основа традиційних прийомів детермінованого факторного аналізу.
9. Прийоми стохастичного факторного аналізу.
10. Евристичні прийоми дослідження.
11. Класифікація видів економічного аналізу.
12. Особливості організації і методики проведення поточного, оперативного, перспективного бізнес-аналізу.
13. Зміст та особливості методики проведення внутрішньогосподарського аналізу, галузевого аналізу, міжгосподарського аналізу.
14. Джерела інформації для аналізу. Класифікація економічної інформації.
15. Вимоги до якості економічної інформації. Принципи раціонального потоку інформації.
16. Етапи підготовки первинної економічної інформації до аналізу.
17. Функціонально-вартісний аналіз: поняття, принципи, завдання, зміст, етапи проведення.
18. Основні групи показників оцінки фінансового стану підприємства.
19. Методика проведення факторного аналізу фінансових результатів від реалізації продукції в цілому та від окремих її видів.
20. Аналіз безбитковості підприємства.
21. Факторний аналіз показників рентабельності.
22. Методика аналізу асортименту і структури випуску продукції.
23. Аналіз рівномірності випуску продукції. Система показників ритмічності випуску продукції.
24. Узагальнюючі, індивідуальні та непрямі (опосередковані) показники якості продукції.

25. Аналіз браку продукції: причини виникнення та вплив на обсяг продукції.
26. Аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами. Аналіз руху трудових ресурсів підприємства. Причини та наслідки плинності кадрів.
27. Показники використання трудових ресурсів та робочого часу: формула розрахунку та економічний зміст.
28. Порядок проведення аналізу продуктивності праці. Узагальнення резервів росту продуктивності праці за результатами аналізу.
29. Аналіз витрат на оплату праці.
30. Факторний аналіз динаміки середньої заробітної плати.
31. Оцінка забезпеченості підприємства основними фондами. Показники руху основних фондів: формули розрахунку та економічний зміст.
32. Аналіз ефективності використання виробничих потужностей підприємства та рівня їх завантаженості. Методика впливу факторів на рівень фондівіддачі та випуск продукції.
33. Екстенсивне та інтенсивне використання обладнання. Показники аналізу рівня техніки та технології.
34. Аналіз обґрунтованості та ефективності формування портфеля договорів на поставку матеріальних ресурсів. Порядок проведення аналізу забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами.
35. Узагальнюючі та часткові показники ефективності використання матеріальних ресурсів: формула розрахунку та економічний зміст.
36. Загальна схема формування витрат підприємства та їх аналізу. Класифікація видів витрат. Показники собівартості продукції.
37. Аналіз витрат за статтями калькуляції та за економічними елементами.
38. Аналіз загальної суми собівартості товарної продукції. Аналіз собівартості одиниці продукції. Аналіз динаміки зміни собівартості порівнюваної продукції.
39. Аналіз реалізації продукції за обсягом, номенклатурою, строками, покупцями.
40. Факторний аналіз обсягу товарообороту торгового підприємства.

Навчальна дисципліна «Економетрика»

1. Роль економетричних досліджень в економіці.
2. Приклади використання економетричних методів для розв'язування економічних задач.
3. Поняття моделі і моделювання.
4. Математична модель, основні етапи процесу моделювання.
5. Етапи побудови математичної моделі.
6. Класифікація економіко-математичних моделей.

7. Основні типи економіко-математичних моделей.
8. Етапи економіко-математичного аналізу економічних процесів та явищ.
9. Статистична база економетричних моделей.
10. Основні завдання кореляційно-регресійного аналізу.
11. Принципи побудови регресійних моделей.
12. Метод натягнутої нитки.
13. Метод сум.
14. Метод найменших квадратів.
15. Лінійна економіко-математична модель, її структура та етапи побудови.
16. Специфікація економіко-математичної моделі.
17. Типи специфікацій моделі. Вибір кращої специфікації.
18. Визначення параметрів парної лінійної моделі.
19. Перевірка якості моделі.
20. Коректність побудови економіко-математичної моделі та перевірка значущості оцінок параметрів та моделі.
21. Статистичні критерії перевірки значущості.
22. Властивості оцінок, їх характеристика.
23. Коректність побудови економетричної моделі та перевірка значущості оцінок параметрів і моделі в цілому.
24. Статистичні критерії перевірки значущості.
25. Стандартні похибки та надійність прогнозу.
26. Довірчі інтервали функції регресії.
27. Стандартизована економетрична лінійна модель.
28. Поняття коефіцієнтів, їх визначення й застосування в економетричному аналізі.
29. Коефіцієнти кореляції та детермінації, їх властивості.
30. Спряжені кореляційно-регресійні моделі.
31. Парна нелінійна регресія.
32. Квазілінійні моделі.
33. Відбір факторів для побудови множинної регресії та вибір форми її рівняння.
34. Методи побудови багатофакторної регресійної моделі.
35. Оцінка параметрів рівняння множинної регресії.
36. Множинна кореляція.
37. Етапи дослідження загальної лінійної моделі множинної регресії.
38. Оцінка надійності результатів регресії та кореляції.

39. Побудова інтервалів довіри для параметрів регресії та прогнозних значень у.
40. Приклад параметризації та дослідження багатофакторної регресійної моделі.
41. Побудова моделей на основі покрокової регресії.
42. Економетричний аналіз виробничих функцій, інтерпретація результатів.
43. Мультиколінеарність, її вплив на оцінки параметрів моделі.
44. Оцінка параметрів лінійної моделі з гетероскедастичними залишками.
45. Автокореляція.
46. Моделі з лаговими змінними.
47. Системи одночасних структурних рівнянь.
48. Основна модель міжгалузевого балансу.
49. Проблеми економічної динаміки.
50. Трендові моделі.
51. Поняття гомо- і гетероскедастичності. Наслідки гетероскедастичності.
52. Методи дослідження узагальнених економетричних моделей.
53. Узагальнений метод найменших квадратів (метод Ейткена).
54. Основні поняття і попередні аналіз рядів динаміки.
55. Автокореляція рівнів часового ряду.
56. Моделювання тенденції часового ряду.
57. Моделювання сезонних і циклічних коливань.

Навчальна дисципліна «Планування та контроль на підприємстві»

1. Сутність планування діяльності підприємства.
2. Позитивні й негативні риси окремих методів і систем планування.
3. Методологічні принципи планування.
4. Класифікація планів і методів планування. Системи планування.
5. Об'єкт та предмет планування на підприємстві.
6. Методи прийняття планових рішень та їх характеристика.
7. Характеристика системи планів підприємства.
8. Форми організації планової роботи та основні елементи системи планування на підприємстві.
9. Стратегічне планування, його особливості й етапи.
10. Сутність бізнес-планування, його цілі та методологія розробки.

11. Методика розробки стратегічного плану.
12. Процес планування інвестицій.
13. Планування потреби в техніко-технологічних ресурсах методом прямого рахунку.
14. Планування обсягу продажу: мета, завдання та етапи.
15. Формування виробничої програми підприємства.
16. Основні етапи планування виробничої програми підприємства.
17. Планування продуктивності праці на підприємстві.
18. Планування потреби у трудових ресурсах для виконання виробничої програми.
19. Планування коштів на оплату праці.
20. Планування забезпечення виробничої програми матеріально-технічними ресурсами.
21. Мета та завдання процесу планування витрат. Планування собівартості.
22. Планування діяльності підрозділів підприємства.
23. Сутність і завдання фінансового планування діяльності підприємства. Складові частини фінансового плану.
24. Планування прибутку підприємства.
25. Особливості оперативно-календарного планування на підприємствах різних типів виробництв.

Навчальна дисципліна «Стратегія підприємства»

1. Поняття і зміст категорії «стратегія». Еволюція категорії «стратегія».
2. Етапи розвитку підприємства в межах стратегічної моделі.
3. Класифікація стратегій.
4. Визначення місії підприємства. Основні аспекти, що мають відображення в місії підприємства.
5. Визначення цілей підприємства.
6. «Дерево цілей», вимоги до його побудови.
7. Носії інтересів, що мають вплив на формування цілей підприємства.
8. Поняття зовнішнього середовища. Чинники, що визначають складність зовнішнього середовища.
9. Характеристика чинників мікросередовища.
10. Характеристика чинників макросередовища.
11. Класифікація внутрішньовиробничих резервів підприємства.
12. Принципи діагностики стану підприємства в конкурентному середовищі.
13. Алгоритм діагностики стану підприємства в конкурентному середовищі.

14. Схеми оцінки конкурентних позицій підприємства.
15. Чинники, що впливають на опрацювання стратегії бізнесу.
16. Диверсифікація як інструмент використання переваг підприємства.
17. Критерії вибору стратегічних рішень. Етапи вибору стратегії.
18. Результати діагностики як основа визначення можливих стратегій розвитку підприємства.
19. Сутність методичного підходу щодо формування раціональної основи визначення стратегічних альтернатив розвитку підприємства.
20. Системний аналіз як основа декомпонування цілей економічної системи.
21. Послідовні аспекти декомпонування стратегічної мети економічної системи.
22. Декомпонування стратегії підприємства, проблеми, які воно вирішує.
23. Сутність та значення аналізу внутрішнього стану підприємства.
24. Показники, що використовуються під час аналізу внутрішнього стану підприємства.
25. Зміст стратегічного балансу підприємства.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Комплексний державний іспит за фахом включає:

- 1) комп'ютерне тестування (60 тестових завдань);
- 2) розв'язання задачі.

Кожне тестове завдання передбачає декілька варіантів відповідей, серед яких потрібно обрати одну правильну (за кожен правильну відповідь – 1 бал, усього – 60 балів).

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за розв'язання задачі, – 40 балів. Загальна максимальна кількість балів на державному іспиті – 100 балів.

На проведення закритого тестування (теоретичної частини) відводиться 60 хв.; для розв'язання практичної частини (ситуаційної задачі) – 1 год. 20 хв.

Після проведення комп'ютерного тестування та розв'язання комплексної ситуаційної задачі Екзаменаційна комісія оголошує результати іспиту, які складаються з кількості балів, набраних студентом за виконання завдань комп'ютерного тестування та розв'язання ситуаційної задачі.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами та критерії оцінювання з дисципліни

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЕКТС	Значення оцінки ЕКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	зачет
1	2	3	4	5	6	7
90–100	A	Відмінно	Студент виявляє особливі творчі здібності, без допомоги викладача знаходить і опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання та вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування й нахили	Високий (творчий)	Відмінно	Зараховано

82–89	B	Дуже добре	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи та завдання у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	Добре	Зараховано
74–81	C	Добре	Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача й самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві; добирати аргументи для підтвердження думок			
64–73	D	Задовільно	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання та розуміння основних положень; за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	Задовільно	Зараховано
60–63	E	Достатньо	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35–59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання сесії	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-продуктивний)	Незадовільно	Не зараховано

		местрового контролю				
1–34	F	Незавільно з обов'язковим вивченням залікового кредиту	Студент володіє матеріалом на рівні розпізнання та відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів			

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник. Київ : КНЕУ, 2013. 779 с.
2. Березін О. В., Безпарточний М.Г. Стратегія підприємства : навч. посібн. Київ : Ліра-К, 2010. 224 с.
3. Бурик А.Ф. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 260 с.
4. Гевко О.Б., Шведа Н.М. Стратегічне управління: навч. посібн. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2016. 152 с.
5. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства : навч. посібн. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
6. Господарський Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
7. Гринчуцький В.І., Карагетян Е.Т., Погріщук Б.В. Економіка підприємства: навч. посібн. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 304 с.
8. Дегтярєва І.Б., Харченко М.О. Стратегія підприємства: конспект лекцій. Суми: Сумський державний університет, 2016. 80 с.
9. Економіка підприємства : навч. посібник / Шевченко Л.С. та ін.; за заг. ред. Л. С. Шевченко. Харків : Національний університет «Юридична академія ім. Я. Мудрого», 2011. 208 с.
10. Економетрика з R : навч. посібник / А.В. Скрипник, Д.М. Жерліцин, Ю.О. Нам'ясенко. Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2020. 248 с.
11. Економетрія (економетрика): навч. посібник / В.О. Єрмоєнко та ін. Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. 116 с.
12. Здрок В. В., Лагоцький Т.Я. Економетрія: підручник. Київ : Знання, 2010. 541 с.
13. Кодекс законів України про працю : Кодекс від 10.12.1971 № 322-VIII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
14. Козьменко О. В., Кузьменко О. В. Економіко-математичні методи та моделі (економетрика): навч. посібник. Суми: Університетська книга, 2018. 406 с.
15. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>.
16. Кулик Т. П. Організація, планування і управління виробництвом : навч. посіб. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2019. 232 с.
17. Менеджмент і маркетинг: Навчальний посібник / В.І.Перебийніс

та ін. ; За ред. В.І.Перебийноса. Полтава : ФОРМОВ С.В., 2007. 344 с.

18. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств : Затверджено наказом Міністерства аграрної політики України від 18 травня 2001 р. N132. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01>.

19. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) : Затверджено наказом Державного комітету промислової політики України N47 від 2 лютого 2001 р. N47. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0047564-01>.

20. Методичні рекомендації з формування собівартості перевезень (робіт, послуг) на транспорті : Затверджено наказом Міністерства транспорту України від 5 лютого 2001 р. N65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0065361-01>.

21. Михайленко О. Ф. Планування та контроль на підприємстві : навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2014. 464 с.

22. Мних Є.В. Економічний аналіз: підручник. Київ : Знання, 2011. 630 с.

23. Національний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності. ДК 009:2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10>.

24. Операційний менеджмент: навч. посібн. / Перебийніс В. І. та ін.; за ред. В. І. Перебийноса. Полтава: ПДАА, 2008. 664 с.

25. Перебийніс В.І., Дроботя Я.А. Логістичне управління запасами на підприємствах: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2012. 279 с.

26. Перебийніс В.І., Житник Т.П. Управління використанням трудових ресурсів на підприємствах: монографія. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. 332 с.

27. Перебийніс В.І., Захарченко О.Г. Ефективність використання енергетичних ресурсів у логістичних системах агропродовольчого комплексу: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2018. 185 с.

28. Перебийніс В.І., Перебийніс О.В. Транспортно – логістичні системи підприємств: формування та функціонування: монографія. Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2006. 207 с.

29. Перебийніс В.І., Помаз О.М. Транспортний фактор забезпечення конкурентоспроможності продукції: монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. 187 с.

30. Перебийніс В.І., Сазонова Т.О. Формування доходів працівників підприємств: монографія. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. - 265 с.

31. Перебийніс В.І., Світлична А.В. Організаційний розвиток

підприємств: теоретичні та практичні аспекти: монографія. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. 216 с.

32. Перебийніс В.І., Федірець О.В. Енергетичний фактор забезпечення конкурентоспроможності продукції: Монографія Полтава: ПУЕТ, 2011. 190 с.

33. Податковий кодекс України: Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

34. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Затверджено наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 №73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

35. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби". URL: http://vobu.ua/ukr/documents/item/nakaz-ministerstva-finansiv-ukrajini-vid-27-kvitnya-2000-r-92?app_id=23.

36. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи" : Затверджено Наказом Міністерства фінансів України 18.10.99 N242. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.

37. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : Затверджено наказом Міністерства фінансів України 08.10.99 N 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>.

38. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : Затверджено наказом Мінфіну України від 20.10.1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.

39. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" : Затверджено наказом Міністерства фінансів України 31.12.99 N318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.

40. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 "Податок на прибуток" : Затверджено наказом Міністерства фінансів України 28.12.2000 N353. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01>.

41. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 № 514-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17> (дата звернення: 23.10.2020).

42. Про господарські товариства : Закон України від від 19.09.1991 № 1576-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.

43. Про кредитні спілки : Закон України від 20.12.2001 № 2908-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>.

44. Про кооперацію : Закон України від 10.07.2003 № 1087-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>.

45. Про оплату праці. Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР /

Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95>.

46. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 6 лютого 2018 р. № 2275-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>.

47. Рогоза М.Є., Вергал К.Ю. Стратегічний інноваційний розвиток підприємств: моделі та механізми: монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. 136 с.

48. Рогоза М.Є., Кузьменко О.К. Потенціал розвитку торговельних підприємств: моделі, алгоритми, оцінка : монографія. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2013. 119 с.

49. Рогоза М.Є., Тронь С.П. Управління економічними об'єктами : інформаційний аспект вдосконалення бізнес-процесів: монографія. Полтава : ПУЕТ, 2018. 195 с.

50. Скрипник А.В., Негрей М.В. Економетрика: навч. посібник. Київ: КОМПРИНТ, 2017. 272 с.

51. Строченко Н.І., Коблянська І.І. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. Суми: Сумський національний аграрний університет, 2015. 271 с.

52. Типове положення про планування, облік і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 1996 р. N 473. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP960473.html.

53. Шваб Л. І. Економіка підприємства : підручник. Київ : Каравела, 2011. 416 с.

54. Юркевич О.О. Стратегія підприємства: конспект лекцій. Житомир: ЖДТУ, 2016. 146 с.

55. Яркіна Н. М. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2019. 596 с.